

Өнімді өндіру және өткізу шығындары

Есеп 1.

Зауыт 500 дана А өнімін және 1000 дана Б өнімін өндірді. Өндірістік шығындарды бағалау қажет, сонымен қатар әр өнімге арналған өндірістік шығын сметасын, өнім калькуляциясын құру қажет.

Мәселені шешуге арналған деректер (млн. тенге) кестеде келтірілген:

Кесте1.Кәсіпорын бойынша өнім өндіру шығындары

Берілген көрсеткіштер	Барлығы	Өнім түріне	
		А	Б
1. Негізгі өндіріс қызметкерлерінің жалақысы	400	320	80
2. Негізгі материалдардың бағасы	200	120	80
3. Әкімшілік-басқару қызметкерлердің жалақысы	70	-	-
4. Көмекші қызметкерлер жалақысы	90	-	-
5. Ғимараттың амортизациясы	50	-	-
6. Технологиялық мақсаттарға электр энергиясы	200	140	60
7. Цехты жарықтандыру үшін электр энергиясы	30	-	-
8. Қондырғының амортизациясы	150	-	-
9. Басқалай шығындар	510	-	-

Есепті шешудің әдістемелік нұсқауы:

1. Өндіріс шығындары сметасын дайындау үшін қол жетімді шығындарға сәйкес бірдей экономикалық мазмұндағы шығындарды анықтау керек.

2. «Материалдық шығындар» бабында негізгі материалдардың құны және электр қуатының құны көрсетілуі тиіс. $MШ = 200 + 200 + 30 = 430$ млн. тенге.

2. «Еңбекке ақы төлеу бойынша шығындар» бабында жалақы көрсетілуі тиіс, өндіріс қызметкерлері және т.б. басшылық құрамы:

$ЖШ = 400 + 70 + 90 = 560$ млн. тенге.

3. «Амортизация» деген бапта жабдық пен ғимараттың құнының жалпы тозуы көрсетілуі тиіс:

$A = 50 + 150 = 200$ млн. тенге.

4. Басқа да шығыстар:

$БШ = 510$ млн.тенге.

Бағалаудың жалпы құны мыналарға тең болады: $430 + 560 + 200 + 510 = 1700$ млн. тенге.

Алайда, шығындардың бағалары өндірістің жалпы шығындарын анықтауға мүмкіндік берді. Кәсіпорынның әр өнім түрі, өнім А және өнім В үшін шығындарын анықтау және әрбір өнімнің толық өзіндік құнын анықтау үшін өнім калькуляциясы құйлады. Бастапқы кестеде жанама шығындар 3,4,5,7,9-жолдарда көрсетілген, тікелей шығындар 1,2,6-жолдарда көрсетілген. Біз тікелей шығындарға пропорционалды өнімдердің жанама шығындарын бөлеміз.

Өнімді өндіру және өткізу шығындары

Біріншіден, әрбір өнімге жанама шығындарды аударуға мүмкіндік беретін коэффициенттерді табамыз.

а) өнім А

$$K_A = (320 + 120 + 140) / (400 + 200 + 200) = 0.725;$$

б) өнім В

$$K_B = 1 - 0.725 = 0.275.$$

Осы факторларды пайдалана отырып, кестені әр элементке арналған шығын элементтерімен толтырамыз.

Кесте2. Өнімнің өзіндік құны калькуляциясы

Калькуляция баптары	Шығындар, млн. тенге		
	Барлығы	Өнім А	Өнім Б
1. Өндіріс қызметкерлері жалақысы	400	320	80
2. Негізгі материалдардың құны	200	120	80
3. Технологиялық мақсаттарға электр энергиясы	200	140	60
4. Жалпы өндірістік шығындар құны (кестедегі 3,4,5,7,8,9 жолдары)	900	652,5	247,5
Барлық шығындар	1700	1232,5	467,5
Бір өнімге кеткен шығындар	-	2,465	0,468

Есеп 2.

Компания жылына 20 000 өнім шығарады. Өнімдерді шығаруға жылдық шығындар 180 млн.тенгені құрайды. Кәсіпорынның мамандану деңгейін көтеру туралы шешім қабылданды, бұл өндірістің өзіндік құнын 19% -ға төмендетуге алып келді. Дегенмен, компания материалдарды жеткізушілері ауыстырылды, бұл өнімнің бірлігіне 10-нан 20 тенгеге дейін көлік шығындарын арттыруға әкелді.

Өндіру көлемін ұлғайту үшін жүргізілген мамандану процестерін көтеруге байланысты туындаған ағымдағы шығындарды үнемдеудің шамасын есептеу керек, өндіріс көлемі ағымдағы құннан 15% артық.

Есеп 3.

Келесі жылы машина жасау кәсіпорнында аутсорсингті пайдалануға байланысты, әрқайсысы 1450 тенге тұратын 1500 дайын бөлшекті сатып алу жоспарлануда. Сондай-ақ, бір тауарды жеткізу үшін 500 тенге төлеуге тура келеді.

Осы бөлшектер кәсіпорынның өзінде өндірілгенге бір бөлшектің өзіндік құны 3000 тенге болды. Аутсорсингті пайдалану есебінен кәсіпорынның жылдық үнемделген жинақтарын есептеңіз.

Кәсіпорын қызметінің қаржылық нәтижелері

Есеп 1.

Компания ашылған кезде кәсіпкер 2000 мың теңге инвестициялады. Өнім кәсіпкер бұрын жалға алған бөлмеде шығарылады. Жалға беру 50 мың теңге болды жылына. Бұл жағдайда кәсіпкер экономист ретінде жұмыс істеді, 100 мың теңге жалақы алды. Тиісінше, өз компаниясын ашқан кезде ол жұмысын тастайды. Кәсіпорынның ашылған кездегі көрсеткіштері төмендегі кестеде келтірілген.

Кесте 1. Кәсіпорынның ашылған кездегі көрсеткіштері

Көрсеткіштері	Көлемі
Өнім шығару көлемі, бірлік	10 000
Өнім бірлігі бағасы	1000
Негізгі құралдардың жылдық орташа бағасы, мың теңге.	6000
Айналым капиталы құны, мың теңге.	200
Шығындар, мың теңге.	
Материалдық шығындар, мың теңге.	250
Жалақы шығындары мың теңге.	150
Амортизация шығындары,мың теңге	160
Басқалай шығындар,мың теңге	140
Мүлікті сатудан түскен түсім, мың теңге	50
Банк пайыздары төлеу шығындары,мың теңге	10
Пайдадан төленетін салықтар %	20
Мерзімді депозиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі %	18

Кестеде берілген деректер бойынша есептеу керек : өнімді сатудан түскен табыс, жалпы пайда (салық салынғанға дейінгі пайда), таза пайда; өндірістік рентабельділік, кәсіпорынның рентабельділігі; өнімнің табыстылығы.

Бизнесті ашу мүмкіндігін бағалау (экономикалық пайданы есептеу).

Есепті шешудің әдістемелік нұсқауы:

1. Өнімдерді өндіруден және сатудан түсетін кірістер мен шығындардың айырмашылығы ретінде есептелетін өнімдерді сатудан түсетін пайданы анықтайды:

Өнімдерді сатудан түсетін пайда = $1000 \times 10\,000 - (250\,000 + 150\,000 + 160\,000 + 140\,000) = 3\,000\,000$ тенге.

2. Артық мүлікті сатудан түскен қосымша кірісті есепке ала отырып, кәсіпорынның кірістері мен барлық шығындары арасындағы айырма ретінде есептелетін жалпы пайда есептеледі. Жалпы пайда = $3000 + 50 - 10 = 3040$ мың теңге. Жалпы пайда мен табыс салығы арасындағы айырма ретінде анықталған таза табысты есептеп шығарамыз (2018 жылы табыс салығы 20% құрайды): Таза пайда = $3040 - 3040 \times 0,20 = 2432$ мың теңге.

3. Компанияның рентабельділігі жалпы пайданың негізгі құралдардың орташа жылдық құнына және айналымдық капиталдың (компанияның активтеріне) орташа баланстық құнына қатынасымен анықталады :

Кәсіпорынның рентабельділігі = $3000 / (6000 + 200) \times 100 = 48,4\%$.

4. Өнімнің табыстылығы (сатудың рентабельділігі) өнімді сатудан түсетін табыстың компанияның кірісіне қатынасы ретінде есептеледі, яғни: өнімділік тиімділігі = $3\,000\,000 / (1000 \times 10\,000) = 0.3$ немесе 30%.

Экономикалық пайда бухгалтерлік пайданың және ішкі шығындардың айырмашылығы ретінде анықталады: мерзімді депозиттердің %; компания басшысының төленбеген жалақысы, жалға беру .

Осылайша, экономикалық пайда тең болады: $2432 - 2000 \times 0,18 - 50 - 100 = 1922$ мың тенге.

Өз бетімен орындауға тапсырма

Есеп 2.

Кәсіпорында жылдық шығындар құны өткізілген өнім құнының 80 пайызын құрайды және ол 7 млн.тенге.Ұңғыма қоры 100 ұңғымадан тұрады,әр қайсысының құны 2500 мың тенге.Айналым құралдарының орташа жылдық құны негізгі капиталдың 15 пайызын құрайды.Мүлікті сатудан түскен пайда 200 мың тенге,өндірістік емес операциядан түскен пайда 720мың тенге. Өндіріс рентабелдігін анықтау қажет.

Есеп 3.

Кәсіпорынның өнім өндіру бойынша берілген деректері:

1. Шығарылатын өнім құны 4279 мың тг.
2. Тауарлардың өзіндік құны 2981 мың тг.
3. Басқа сатудан түсетін пайда 12 мың тг.
4. Өндірістік емес операциялардан түсімдер 17 мың тг.
5. Бюджетке міндетті төлемдер 116 мың тг.
6. Негізгі құралдардың орташа жылдық құны 1480 мың тг.
7. Нормаланған айналым капиталы 160 мың тг.

Кәсіпорынның өндірістік және есептік рентабельділігін анықтау қажет.

Есеп 4.

Кәсіпорында тауарлық өнімдер құны 5945170 тенге, жалпы өзіндік құны 4857010 тенгені құрайды. Тауарлардың пайдасын, рентабельділігін есептеу және төмендегі деректер бойынша тауарлық өнімнің 1 тенгесіне шаққандағы құнын анықтау қажет.